I

"Ох, Боже мій, Боже, що та любов зможе!" — як то в пісні співають.

У нашому селі був чоловік, Петро Самійленко. Він мені й родич далекий. Чоловік був дуже добрий, до своїх щирий, зроду-віку нікого не скривдив. А веселий був! Як коли в празник зберуться люди до його хати, почне він точить: як жид на війну їхав, або як копитан зорі лічив, або про ляхів. От ляхів тільки не любив дуже. І в вічі ляхові не подивиться. Якось зморщиться, да все чмихає або чхає. Пан наш оконом і питавсь-таки його: "Що се тобі, Самійленку, таке?" А він йому: "Таку, пане, натуру маю і аби побачив такого пана, як ви, зараз і чхати. Мабуть, якась вража відьма так мені починила, як ще маленьким був". Оце, бувало, як ідуть пізно люди по селу та регочуться, то хоч і не питай — од Самійленка. Жінку він мав добру, роботящу; діточок Бог дав тільки дівчинку, Оксану. Росла вона, як утя на воді, і пещена була така! бо сказано — єдиначка. Іде мати на город або до сусіди — і Оксана за нею, як клубочок, котиться. Треба старому в поле — дочка вв’яжеться за татом. Цокотуха така! як рибка весела, а проте розумне й слухняне дитятко.

II

Зрівнялось їй дванадцять годочків; помер старий Самійленко, нехай царствує! Дуже зажурив він жінку! Хоч вони й заможненькі були — мали хату гарну і худобу, — та все без його зостались, як сироти.

Приходжу до них: дочка в садку, мов та зозулька кує, стара журиться, поглядає по дворі та й каже:

— Голубонько моя! неначе мені світ зав’язаний! Сумно мені, нудно мені! великая моя туга!

— На те воля Божа, моя любко, — кажу я. — Плачем лиха не поправите. У вас дочка росте.

Вона тоді й каже:

— Перед смертю Петро казав мені, що під старою черешнею, в садку, він срібні гроші закопав. "Нехай, — каже, — нашій Оксані буде; і не викопуй їх, жінко, бо вражих ляхів не встережешся. Або отцю Андрію оддай".

Ми зараз-таки й пішли викопувати ті гроші. І справді, знайшли глечик, височенький собі, повен грошей, а гроші все срібні, все карбованці. Полічили та й однесли до отця Андрія.

III

Хутко по тих часах і мій чоловік помер. Пішла я на заробітки в город; стала в одних панів за наймичку. Була я там чотири роки; і добре мені було, поки панич не оженився. Узяв він молоденьку панночку і на личко дуже гарну. Вона зараз усе перевернула по-своєму; нічим їй не вгодиш. "Ти говориш не так! у тебе хустка погана! та надінь сукні! яку оце одежину почепила!" А я, як і тепер, у плахті і в запасці. І стару панію почне муштрувати, було, з самого ранку: "Що се ви, мамінько, без чепчика вийшли? Хто ж то видав! оце, як мужичка, ходите!" Стара ввійде собі в хату до мене або в садок забереться та плаче-плаче!

Покинула я їх, пішла в своє село.

Як побачила я Оксану, аж рученьками сплеснула. Піднялась високо дівчина, ставна, хороша; коса їй аж до пояса; і така ласкава, привітна, ввічлива!

А що хлопці дуріли! Яка вона молодесенька, а вже свати не переводились у хаті. І хороші все люди сватали, багаті — не хотіла.

Полюбився їй один парубок, Тиміш Кряж. Він був не панський — казенний. Кохав і він її дуже. Де буде одно, і друге туди біжить. На вечорницях, на вулиці — все в парі, як ті голуб’ята. Дожидали вони осені, думали вже побратись. Вже й барвінку на вінок набрали, і рушники наготовили. І такі веселі були, щасливі! любо було й подивиться, неначе сам помолодшаєш.

IV

Отже, не думали не гадали — накинулось лихо: побачив Оксану наш пан оконом та й ув’язався за бідною дівчиною. Нема їй стежки вільної; і улицею не перейде, щоб він не догнав та не почав підмовляти… Далі велів її силоміць узяти до покоїв.

По селу, неначе хмара найшла, зашуміло. Громада зібралась, як ніч, сумна; молодиці кричать, плачуть; а мати — як нежива ходить. Радились цілий ранок. Положили, щоб Оксану одбити в ляха того ж самого вечора.

Тиміш зібрав парубків: "Братіки мої, товариші милі, поможіть мені!" Засіли вони недалеко панських будинків, за могилою, а як смеркло, підібрались під самі вікна; дивляться — стоїть Оксана і рученьки опустила; біла, як хустка, а пан оконом узявся в боки і сміється, і заговорює, далі за руку її… Вона як ухопила столик, що тут стояв, підняла над ним та так подивилась сумно, що, хлопці кажуть, аж нам серце похолонуло.

Пан оконом погримав і вийшов, а Оксану знов замкнув. Парубки наші кинулись, тільки дзвеніло скло в вікнах, вскочили в покої, вхопили Оксану та й помчали до отця Андрія.

V

Я тоді служила в його за наймичку. Він удовець, старий, старий; борода довга, біла як молоко. Сидів він, читав Святе Письмо, свічечка

горіла, як убігли хлопці з Оксаною. Він устав та: "Боже благий! Боже мій милостивий! — каже, — де твоя правда в світі! Діти мої любі! звінчаю я вас; ідіть до церкви".

Повів їх та й звінчав зараз. Поблагословив і казав не боятись нічого: "Я сам буду одвіт держати!"

А парубки тії — сказано, вітер у голові, молодії — видрали десь музики і повели молодих по селу, гукаючи, співаючи; пішли танці, регіт… Цілу ніч гуляли і молодих од себе не пускають; обступили їх, як військом… Ранком одвели до Тимошевого батька, а самі розійшлись на панщину, як і не було їх.

VI

За Оксаною, як її викрали, то зараз пан збігався, кричав і бився у дворі дуже, да за ворота не вийшов; іще казав замкнути їх і сторожу поставив.

Як дознався ж, що Оксана вже звінчана, — мало прислугу з світу не зігнав і ус собі обірвав з гніву; а людей то дуже обіжав. Побіг до отця Андрія, як з гіллі зірвавсь; дверима стукає, грюкає, ногами тупоче — так храбрує!

Отець Андрій вийшов до його. Він зараз і крикнув…

Отець Андрій підняв руку та йому:

— Бушувати в моїй хаті не годиться. Я старий чоловік і служу Господові; утихомиртесь!

Той і стихнув зразу.

— Хотіли ви бідну дівчину погубити… Чи у вас же не було сестри або матері рідної? Схаменіться! Бог не попустив великого гріха, так ви метнулись тоді старого чоловіка обіжати! А любите, як люди величають добрим чоловіком. Горе вам! Не обіжайте бідних людей! Я сього не попущу, поки жив. Я найду суд і розправу! Йдіть собі з Богом!

Панок наш верть за двері, як обпарений. З того часу й будинки отця Андрія обходить.